

Klimaatadaptatie in de Praktijk

eindsymposium, sessie 1,
economische
toekomstperspectieven voor
de landbouw

economische toekomstperspectieven voor de landbouw

1. Inleiding, aanleiding en zoektocht

Mirjam Hack

2. Presentatie inspirerende verdienmodellen

Roxane Bradaczek (mede namens Eline de Kool, Menno Diersmann)

3. In gesprek in 5 groepen

4. Highlights en resultaten ophalen (+ opdracht vanochtend)

Daan Verstand

Inleiding, aanleiding en zoektocht

Ontwikkelpaden, toekomstverkenningen en proeftuinen

één van de vooraf benoemde KLIMAP-resultaten:

“...Handvatten voor ontwikkelpaden voor de proefgebieden om richting te geven aan de benodigde klimaatbestendige inrichting van het bodem- en watersysteem en duurzaam economisch gebruik in stroomgebieden...”

Inleiding, aanleiding en zoektocht

Bestaande tools voor bedrijfseconomie zijn inzetbaar:

BBPR, FarmDyn, Waterpas

- niet specifiek gericht op klimaatadaptatie
- wat hebben we eigenlijk nodig binnen project?
- workshop samen met Daan

Inleiding, aanleiding en zoektocht

- Hoe levensvatbaar is een bedrijf bij toekomstige hydrologie en klimaat in een bepaald gebied?
- Hoe kun je perspectieven kwantificeren of waarderen voor gebiedsgerichte afwegingen?
- Klimaatadaptatie: Wat kan er dan nog?

-> Niet zozeer economische berekeningen voor toekomstverkenningen, maar wel perspectief nodig en inspiratie bieden

Inleiding, aanleiding en zoektocht

Eerste actie na de workshop: interviews

Resultaat twee typen verdienmodellen:

1. autonoom ondernemerschap

Nieuwe landbouwsystemen – denk aan nieuwe systemen die zichzelf kunnen bedruipen door hoge kwaliteit producten, extensivering, kostenbesparingen, aanpassen bedrijfsvoering.

Inleiding, aanleiding en zoektocht

Eerste actie na de workshop: interviews

Resultaat twee typen verdienmodellen:

2. aanvullende inkomsten genereren

Subsidies voor diensten – denk aan groenblauwe diensten, vergoeding voor scores op KPI's, ecosysteemdiensten voor maatschappij, nevenwerkzaamheden

KLIMAP - economische toekomstperspectieven voor de landbouw

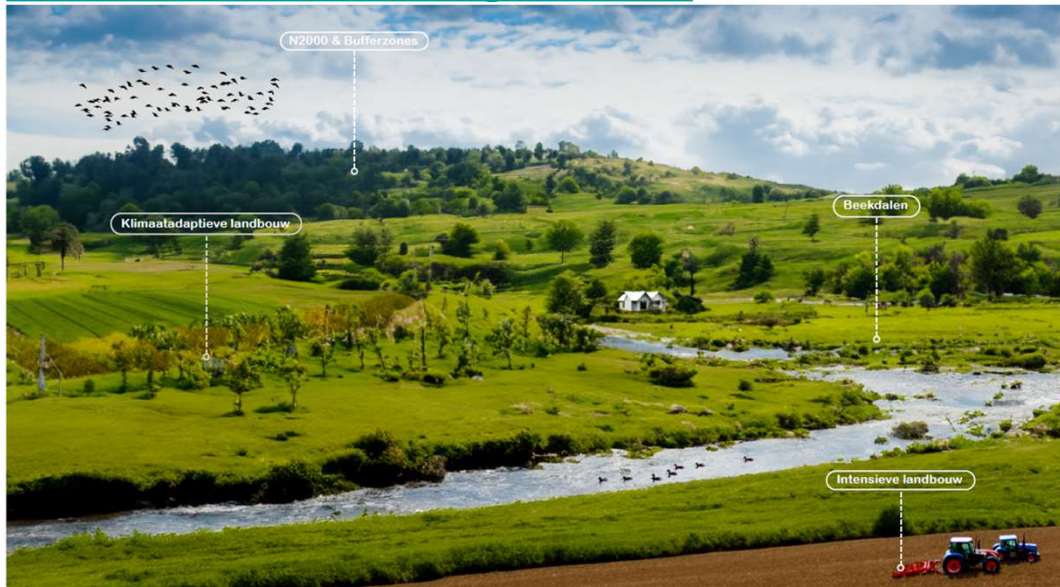
Toepassen op casus binnen KLIMAP

1. Beide lijnen van aanpak toepassen
2. Inschatten wat elke aanpak betekent voor bedrijf en regio
3. niet per se rekenen, maar handvatten aanreiken ter inspiratie

-> door naar Roxane

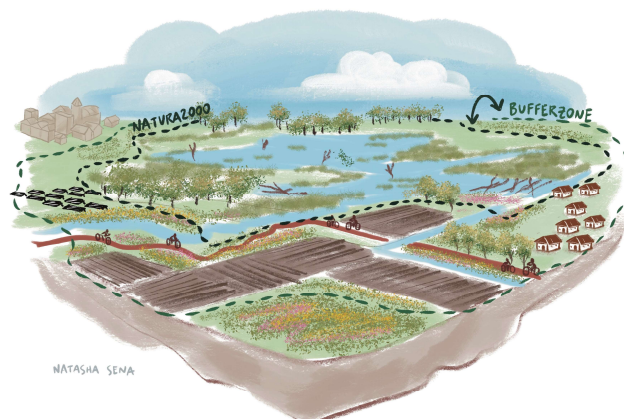

KLIMAP - economische toekomstperspectieven in verschillende deelgebieden

KLIMAP - economische toekomstperspectieven in Natura 2000 & Bufferzones

- Verhogen van de grondwaterstanden in bufferzones
- Van akkerbouw naar extensieve veeteelt en paludicultuur
- Subsidies ter compensatie van lagere inkomsten
- Aantrekkelijk voor recreatie
- Drainage weggehaald en geen beregening

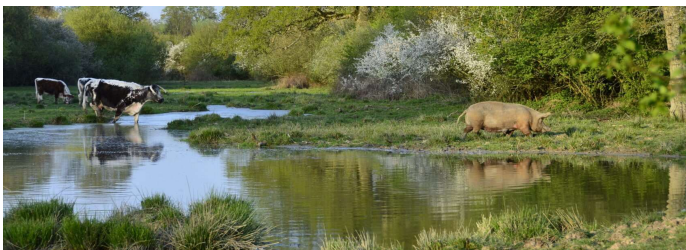

KLIMAP

KLIMAP – voorbeelden in Natura 2000 & Bufferzones

Autonome bedrijfsvoering

- **Productie**
 - **Paludicultuur:** natte teelten van vezelrijke gewassen (bijv. riet, lisdodde)
- **Neveninkomsten**
 - **Rewilding voorbeeldboerderij:** het opnieuw verwilderen van het landschap i.c.m. landbouw (bijv. Knepp-Estate)

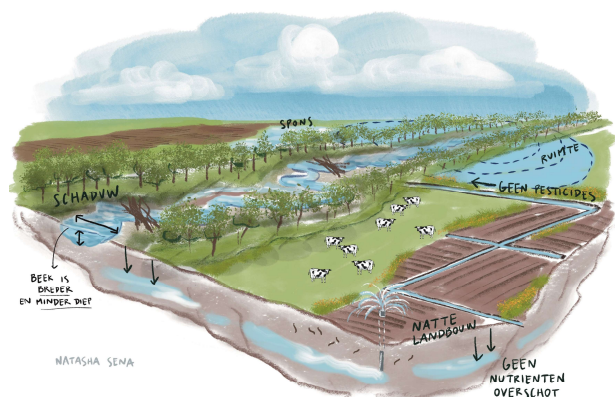
Vergoedingen voor diensten

- **Bestaande subsidie**
 - Kwaliteitsimpuls natuur en landschap (SKNL)
- **Suggestie nieuwe subsidie**
 - Vergoeding voor inkomstenderving op stukken met wateropslag in natte perioden

KLIMAP

KLIMAP - economische toekomstperspectieven in Beekdalen

- Bufferzones langs beken om water vast te houden
- Natte natuur, bos en extensieve landbouw
- Extensief grondgebruik
- Dynamiek tussen nat en droog vergroot
- Subsidies voor grondafwaarderingen en lagere productie
- Drainagepeil naar 10 - 30 cm onder het maaiveld
- in lage gebieden en 30 - 50 cm in hoge gebieden
- Geen akkerbouw
- Kans op wateroverlast door een vol watersysteem

KLIMAP

KLIMAP – voorbeelden in Beekdalen

Autonome bedrijfsvoering

• Productie

- **Viskwekerij:** in lage gebieden waar ook jaarrond poelen staan of in beken duurzame zoetwatervis kweken (bijv. [Streekvis](#))

• Neveninkomsten

- **Beekdalrestaurant/-winkel:** restaurant dat streekproducten (wildvlees en lokaal geproduceerde producten) bereid en verkoopt

Vergoedingen van diensten

• Bestaande subsidie

- **Melkvee van zeldzame runderrassen** (MZR): het houden van zeldzame melkkoeien

• Suggestie nieuwe subsidie

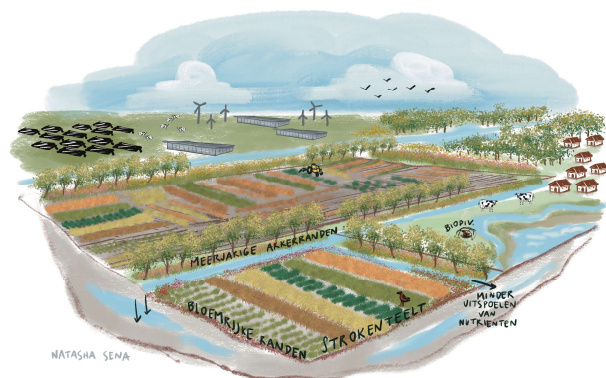
- **Wadi- of poeladoptie:** privé model waarbij mensen een stukje natuur kunnen adopteren

KLIMAP

KLIMAP - economische toekomstperspectieven in Klimaatadaptieve Landbouw

- Bodem en water sturend
- Gras in natte gebieden, extensieve akkerbouw in hogere delen
- Diverse landbouwvormen zoals strokenteelt, voedselbos, veeteelt
- Combinaties met andere functies zoals recreatie
- Meer landschapselementen
- Beperkte wateraanvoer
- Integratie van natuur in landbouw
- Drainagepeil tussen de 50 en 70 cm beneden maaiveld

KLIMAP

KLIMAP – voorbeelden in Klimaatadaptieve Landbouw

Autonome bedrijfsvoering

• Productie

- **Voedselbos:** een ontworpen productief, natuurlijk bos met meerjarige en/of houtige soorten. Kan ook in combinatie met veeleelt.

• Neveninkomsten

- **Recreatie:** organiseren van activiteiten op je bedrijf (bijv. een openluchtfilm bij Bodemzicht).

Vergoedingen voor diensten

• Bestaande subsidies

- **GLB-projectsubsidie demonstratiebedrijf:** agrarische bedrijven die grotendeels al overgeschakeld zijn op duurzame landbouwvormen en hun kennis en ervaring willen delen met andere agrariërs.

• Nieuwe subsidies

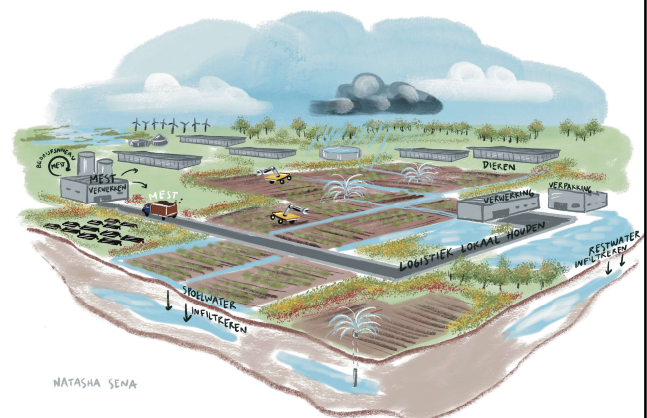
- Vergoeding voor het leveren van **ecosysteemdiensten** (bijv. CO2 vastleggen of verbeteren waterkwaliteit).

KLIMAP

KLIMAP - economische toekomstperspectieven in Intensieve Landbouw

- Clusteren van de voedselketen in agrobusinessparken
- Focus op optimalisatie en efficiëntie
- Maximaal gebruik van reststromen en uitwisseling van grondstoffen
- Water kan aangevoerd worden en gebruikt middels druppelirrigatie en beregening
- Drainagepeil naar 70-90 cm onder het maaiveld

NATASHA SEMA

KLIMAP

KLIMAP – voorbeelden in Intensieve Landbouw

Autonome bedrijfsvoering

- **Productie**
 - **Keten clustering:** de afstand tussen verschillende onderdelen/partijen uit de voedselverwerkingsketen verkleinen
- **Neveninkomsten**
 - **Educatie:** door het geven van rondleidingen, workshops, trainingen etc. kunnen mensen zowel binnen als buiten de sector meer leren over voedselproductie

Vergoedingen voor diensten

- **Bestaande subsidies**
 - **Vergroeningsbetaling:** subsidie voor verschillende sectoren, elk met eigen eisen: bijv. gewasdiversificatie, ecologisch aandachtsgebied en blijvend grasland.
- **Suggestie nieuwe subsidie**
 - **Onderzoek:** een vergoeding voor onderzoeksbedrijven of voor het bijdragen aan wetenschappelijk onderzoek.

KLIMAP

Vragen?

En daarna:

Door naar de gespreksronde

KLIMAP - economische toekomstperspectieven voor de landbouw

In **groepen** uiteen en in gesprek – 30 min

Daarna **highlight** en **discussie** rond vragen ochtendsessie

- *Met welke inzichten/producten uit KLIMAP wil je aan de slag?*
- *Wat/wie heb je nodig om hiermee aan de slag te kunnen?*

KLIMAP - economische toekomstperspectieven voor de landbouw

1. In hoeverre helpen de richtingen **autonoom** en **subsidies** bij het verkennen van mogelijkheden voor **toekomstbestendige landbouw**?
2. Welke **voorbeelden** ken je zelf die hier goed bij passen en niet mogen ontbreken?
3. Welke **ervaringen** rond toepasbaarheid, effectiviteit en haalbaarheid ken je met toekomstbestendige landbouwvormen?

KLIMAP - economische toekomstperspectieven voor de landbouw

Highlight en discussie rond vragen ochtendsessie

- *Met welke inzichten/producten uit KLIMAP wil je aan de slag?*
- *Wat/wie heb je nodig om hiermee aan de slag te kunnen?*

Dank voor uw input!

